

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Paul Riesinger : Antalet övervintrade oljeväxtplantor avgör skörd. Landsbygdens folk nr 26 /29.6.2018, s. 22.

Antalet övervintrade oljeväxtplantor avgör skörd

Höstoljeväxter kan vara mera lönsamma än våroljeväxter, förutsatt att övervintringen lyckas (Wilkman 2016). Avgörande är fältets egenskaper, etableringen samt skötseln under hösten. Sambanden mellan utsädesmängd och övervintring samt avkastning har analyserats i ett examensarbete vid YH Novia.

Faktorer som äventyrar övervintringen omfattar syrebrist (översvämning), frost, energibrist, svampangrepp, uppfrysning och isbränna. Önskvärt vore en solig och kylig höst, tjälbildning innan snön lägger sig, samt ett snötäcke som långt in på våren skyddar grödan från kraftig frost och blåst. I förebyggande syfte bör man välja väl-dränerade, jämna och helst sluttande fält. Finmo och mjåla samt mulljordar är uteslutna på grund av risken för uppfrysning.

12-12-12-2?

Då man överväger etableringstidpunkten för höstoljeväxter utgår man ifrån att grödan måste hinna utvecklas så långt att den innehåller tillräckligt mycket energi för att kunna motstå vinterhalvårets påfrestningar. Detta stadium anses vara uppnått då den enskilda plantan har en åtta millimeter tjock rothals, en åtta centimeter djup pålrot och åtta välutvecklade blad. Man kan genom tidig etablering eftersträva ett 12-12-12-stadium, men man bör beakta att beståndet inte får börja bilda skott. Tillväxtpunkten skyddas bäst då den ligger högst två centimeter från markytan. I tidigt utvecklade bestånd kan skottbildningen bromsas med tillväxtreglerare.

Det är omöjligt att förutse vegetationsperiodens längd och den temperatursumma som uppnås under hösten. Det är i alla fall inte såningstidpunkten som är avgörande för den tid som grödan har till förfogande för sin utveckling inför vintern, utan tidpunkten för grödans uppkomst. En torr sensommar kan äventyra groningen och uppkomsten, men också för mycket regn kan hämma beståndets utveckling som följd av syrebrist. I allmänhet skall höstraps ha kommit igång under första halvan av augusti, och sådden har då skett i månadskiftet juli/augusti. Höstrybs har en snabbare tillväxt än höstraps och kan således sås tio dagar senare.

Beståndets utveckling bestäms förutom av etableringstidpunkten och väderleken också av beståndstätheten och ogräsförekomsten, det vill säga av tävlan om tillväxtfaktorerna ljus, vatten och växnäringsämnen. Tävlan om ljus rapsplantorna sinsemellan, liksom tävlan om ljus mellan rapsplantor och ogräs leder till att plantorna växer i höjden. Då oljeväxtplantorna växer i höjden flyttas också tillväxtpunkten uppåt, vilket innebär att den kommer att bli mera utsatt för vinterns påfrestningar, samt viltbetning. Målet inför vintern är att plantorna är jämnt fördelade över fältet och att beståndet slutar sig. Eftersom höstoljeväxter etableras som relativt glesa bestånd måste man från början hålla efter ogräsen, antingen genom radhackning eller med hjälp av herbicider.

50-70 frön per kvadratmeter?

I allmänhet får man på fastlandet räkna med att 50 procent av de på hösten etablerade plantorna dör under vintern. Berner (2017) rekommenderar för sin dvärghybrid Maximus 50 frön/m². Lantbrukskalendern (2018) rekommenderar för höstraps en sådd av 50-70 frön/m². Detta innebär att 25-35 plantor/m² kan tänkas överleva vintern. För att ett höstrapsbestånd skall ge skörd behöver det på våren finnas kvar åtminstone 15 plantor/m², jämnt fördelade över hela fältet. Enligt Patrik Erlund visar NSL:s försök att en övervintrad täthet på 50-70

plantor/m² är optimal med tanke på skörd och beståndets struktur. Detta kräver en betydligt högre utsädesmängd än 50- 70 frön/m².

75-150 frön per kvadratmeter!

Agrolog (YH) Victor Nordblad undersökte i sitt examensarbete sambanden mellan utsädesmängd och övervintring samt avkastning av höstraps. För detta ändamål sammanställde han data från blockförsök som hade utförts av Nylands Svenska Lantbrukssällskap på Västankvarn försöksgård (Ingå). De första två försökssäsongerna odlades sorten Vectra, den tredje säsongen Banjo.

Under de tre försöksåren låg utvintringsgraden på omkring 30, 50 respektive 75 procent. Utvintringsgraden varierade med årsmånen, men var oberoende av planttätheten. Antalet på hösten etablerade plantor visade sig ha en signifikant effekt på avkastningen.

Under de tre försöksåren gav 75 sådda frön/m² en avkastning på 3941, 3630 respektive 2375 kilogram frön. 35 sådda frön/m² resulterade i ett alltför lågt antal övervintrande plantor och skördarna nådde därför bara 88, 66 respektive 57 procent, jämfört med 75 sådda frön/m².

150 sådda frön/m² gav jämfört med 75 sådda frön/m² en skördeökning på 11, 5, respektive 17 procent. 300 sådda frön/m² resulterade däremot i två av tre säsonger i lägre skördar än 150 sådda frön/m². Resultaten talar alltså för en utsädesmängd på mellan 75 och 150 frön per kvadratmeter, beroende på förhållandet mellan priset för utsädet och intäkten för fröskörden. Referens: Nordblad V (2018). Inverkan av utsädesmängden på rapsbeståndets övervintring och skörd. Examensarbete för Agrolog (YH)-examen. Yrkeshögskolan Novia, Raseborg. www.theseus.fi

Paul Riesinger

Skribenten är Agronomie- och forstdoktor och arbetar som lektor i växtodling vid Skuffis/Yrkeshögskolan Novia i Raseborg. Arbetet med denna artikel har utförts inom projektet Bondenyttnan, som finansieras av Svenska småbruk och egna hem samt YH Novia.



Detta höstrapsbestånd är väl rustat för att klara av den kommande vinterns påfrestningar (November 2017, Åland, Erik Ekström).